

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.11, november 2017

Indledningen er redigeret af Klaus Nielsen og Stine Holst Petersen

Tilsyn ved dr.phil. Flemming Lundgreen-Nielsen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2021

Indledning til

Heimdall. Dansk Nyaars-Gave for 1816

ved Kim Steen Ravn

Indhold

- 1 Baggrund
 - 1.1 Heimdall og Valhallalegen
- 2 Indhold
 - 2.1 Fortale
 - 2.2 Til Dana
 - 2.3 Norne-Giæst
 - 2.4 Efterklang
 - 2.5 Freden
 - 2.6 Et Blad af Jyllands Rimkrønike
 - 2.7 Forslag til Norges Heltedigt
- 3 Heimdall som digtsamling
- 4 Modtagelse og efterliv
 - 4.1 Anmeldelsen
 - 4.2 Baggesen
 - 4.3 Blicher
 - 4.4 Uddrag fra "Et Blad af Jyllands Riimkrønike"
- 5 Anvendt litteratur

1 Baggrund

Heimdall. Dansk Nyaars-Gave for 1816 udkom den 28. december 1815. Nytårgaven var den sidste verdslige digtsamling fra Grundtvigs hånd i næsten 23 år. Den næste var *Nordiske Smaadigte*, udgivet juli 1838. Genren 'nytårgave' betegner samlinger af digte og prosatekster og kendes i Danmark fra 1782. Formatet var lille, typografisk var

de ofte præget af ornamentter, kobberstik eller plancher med noder, og de var lette at indbinde. For skribenter, forlæggere, boghandlere, købere og gavegivere var de bekvemme at håndtere. De blev af borgerskabet brugt som gaver omkring nytår og først senere som egentlige julegaver.

Heimdall består af en prosaoversættelse af en oldtidssaga og syv digte af varierende længde. To af digtene, “Fædrene-Aaret” og “Høstgildet”, var begge udgivet tidligere i henholdsvis maj og oktober 1815.

Forud for *Heimdall* havde Grundtvig taget afsked med sit offentlige virke som teolog og forfatter. Efter sin prædiken 2. juledag 1815 meddelte han tilhørerne, at han ikke mere ville tage ordet fra nogen prædikestol, før han blev kaldet dertil af kongen, dvs. før han fik et embede i København. Den litterære afsked faldt i striden med Jens Baggesen, den såkaldte Valhallaleg. Artiklen “Om Baggesen og om mig” fra den 26. december 1815 var tænkt som en afsluttende statusopgørelse over hans litterære virksomhed. Og dermed også hans sidste ord i striden. Årsagen til Grundtvigs offentlige tilbagetrækning var den simple, at han følte sig misforstået både som teolog og som forfatter (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 660 f.).

1.1 Heimdall og Valhallalegen

Ironisk nok rummer *Heimdall*, der udkom kort efter Grundtvigs tilbagetrækning, tre centrale tekster i forfatterskabet: Oversættelsen “Norne-Giæst”, det tilhørende digt “Efterklang” og digtet “Et Blad af Jyllands Rimkrønike”. Helge Toldberg kalder oversættelsen for “det egentlige gennembrudsværk blandt Gr.s oversættelser” (Toldberg 1950, s. 208). Sune Auken betegner digtet om Jylland som en afgørende gennembrudstekst i forfatterskabet (Auken 2004, s. 234 og 237), et digt der står i skyggen af *Nyaars-Morgen* fra 1824, og som næsten er glemt i forskningen (s. 236 f.). Auken skriver videre i en sammenligning med andre af Grundtvigs store digte, at det er:

skrækindjagende svært, i passager lige så vanskeligt som *Nyaars-Morgen*, men det er også et digt med en stor rigdom – og på sine egne vilkår: stringens – i billedannelsen, en evne til at føre en meget lang tankerække igennem, en omfattende kristen historiefortolkning (s. 237).

2 Indhold

2.1 Fortale

Fortalen er usædvanlig kort. Eftersom erfaring har lært Grundtvig, at læsningen af en bog ikke tager hensyn til, hvad forfatteren måtte sige i fortalen, vil han ikke sige noget om bogen (s. IV). I stedet nøjes han med faktuelle oplysninger om, hvilken udgave der er lagt til grund for oversættelsen af fortællingen om Nornegæst, og hvornår han har skrevet “Et Blad af Jyllands Rimkrønike” og “Forslag til Norges Heltedigt”. Grundtvig har med vilje udeladt at henvise “til de mange Stæder hos Saxo og Snorro som maae kiendes, før mine Riim forstaaes” (s. V). Han kommer dog med en enkelt anvisning til allersidst i fortalen, hvor han anbefaler at læse nytårgaven sammen med *Europa, Frankrig og Napoleon* (1815), siden “de kan oplyse hinanden” (s. VI). Forstås de to

værker rigtigt, danner de tilsammen et vers til Thyra Danebod (s. VI).

I *Europa, Frankrig og Napoleon* er det urene og forvirrede sprog en af grundene til den franske revolution. Med det urene sprog fører den latinske ånd til undertrykkelse og herskesyge. Dansk er et rent sprog, idet Danmark ikke har været undertrykt af romerne. I 1800-tallet var opfattelsen den, at det var Thyra Danebod, der havde opført fæstningsværket Dannevirke, der skulle sikre Danmarks grænse mod syd. Grundtvig gør dermed også fæstningen og Thyra Danebod til et billede på et kulturelt værn mod negativ indflydelse fra den latinske ånd (Holm 2001, s. 20 f.).

2.2 Til Dana

Det indledende digt "Til Dana" er det program for *Heimdall*, som Grundtvig delvist afstod fra at give i fortalen. Digtet falder i tre dele. Strofe 1-8 beskriver, hvordan Danmarks længsel efter materiel rigdom bør erstattes med en rigdom, som ikke rustet. Strofe 9-11 beskriver følgerne af modgangen, og hvordan verden går under. De konkrete historiske begivenheder refererer bl.a. til nederlaget i Napoleonskrigene som Frankrigs allierede, og den efterfølgende afståelse af Norge til Sverige. Strofe 12-20 beskriver tiden efter verdens undergang og den ny og bedre verden, som da skal opstå.

Dele af eddadigtet "Völuspá" fungerer som den intertekstuelle baggrund for "Til Dana", men kun hvad angår skabelsen og undergangen. Genopstandelsen af den nye verden i "Til Dana" spiller på ordene fra Matt 6,19-21 om ikke at samle skatte på jorden men i himlen. Måden, hvorpå "Til Dana" sammenvæver elementer fra norrøn mytologi og kristendom, danner mønster for samlingens to store digte "Et Blad af Jyllands Rimkrønike" og "Forslag til Norges Heltedigt". Med digtet "Til Dana" viser Grundtvig, hvor indarbejdet brugen af den norrøne mytologi er blevet i hans tanke- og billedverden. Digtet er ikke en "domspræken som en række af teksterne fra de foregående år", men beskriver i stedet "Danmarks længsel som en eskatologisk længsel efter himmelguldet" (Auken 2004, s. 233).

2.3 Norne-Giæst

"Norne-Giæst" er en ganske præcis oversættelse af uddrag af *Olav Tryggvesons saga*, sådan som den gengives i *Saga þess Haloflega Herra Olafs Tryggvasonar Noregs Kongs* fra 1689.

Ulig Grundtvigs tidligere gendigtninger af norrøn litteratur er "Norne-Giæst" præget mere af dansk end af oldislandsk. Paul V. Rubow peger i den forbindelse bl.a. på de mange ordspil (Rubow 1923, s. 51). Det samme gælder brugen af vendinger, der ligner ordsprog uden at være det, "saa er det nok bedst at lade den Fugl flyve og vende Næsen hiem" (Grundtvig 1815, s. 54), brug af småord, der angiver sætningsforbindelsen og bestemmer rytmen, f.eks. rigtig nok, saamænd og ellers, og en hyppig brug af allitterationer, "fandt at det var en Lyst at lyde derpaa" eller "slog den med Snilde" (s. 28).

"Norne-Giæst" rummer centrale eksempler på Grundtvigs brug af den norrøne litteratur. Det drejer sig om den hedenske skjald Ejvind Skjaldespilder, der til slut i

fortællingen lader sig kristne. Situationen minder om dele af Grundtvigs omvendelse i og efter den personlige krise omkring julen 1810. På samme måde spiller den kristne konge Olav 1. Tryggvason som modsætning til den hedenske slægt vølsungerne og sagnkongen Regnar Lodbrogs sønner en væsentlig rolle for Grundtvig. Konkret drejer det sig om 'hedensk heroisme', det vil sige blodhævn og kravet, om at afgivne løfter altid skal holdes. Kilderne hertil er udover de historiske sagn og sagaer især Sigdrífumál. Hvor Grundtvig tidligere tog afstand fra den hedenske heroisme, har han til en vis grad forsonet sig med idealismen bag de blodige optrin i de hedenske fortællinger i "Norne-Giæst" (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 663).

2.4 Efterklang

Digtet "Efterklang" er det første af sin slags i den genre, Grundtvig selv skabte og navngav *efterklang*. Særligt i tidsskriftet *Danne-Virke* i perioden 1816-1819 udfoldede han denne i større målestok.

Lundgreen-Nielsen definerer efterklangen som en genre, der gav Grundtvig mulighed for at fortolke litteratur "under fri udnyttelse af elementer fra den inspirerende tekst" og lade fortolkningen blive til ny litteratur (1980, s. 664). Digtet "Efterklang" er altså Grundtvigs udlægning af "Norne-Giæst" men i digterisk form. For Toldberg understreger "Efterklang" den betydning, Grundtvig tillægger "Norne-Giæst":

Hvor meget Gr. i dette som fornaldarsaga maskerede eventyr fandt eftertanke værd, viser den *Efterklang*, han forsynede oversættelsen med (...) *Her er der indtraadt symbolveksling mellem Nornegæst og den nattergal, Gr. hører synge om begivenhederne i vor gamle historie* (Toldberg 1950, s. 209).

Som eksempel på dette anfører Toldberg strofe fem og seks. Nattergalen synger om "gammel Færd og Daad" (s. 178, strofe 5), og sammen med Nornegæst er de to "Gamle Danmarks gode Vætte" (s. 178, strofe 6). Det betyder, at Danmarks historie rækker tilbage til en fjern oldtid (1950, s. 209 f.).

Et andet eksempel er fortællingen om Nornegæsts forvandling fra hedensk til kristen skjald. I første strofe af "Efterklang" spørger Grundtvig, om myten fortæller mere end blot "et Nul paa Sagas Skiold", om den måske skjuler "et sanddru Syn?" Det gør den, og det er spådommen om et kristent Danmark (s. 70, strofe 31). Vejen fra det indledende spørgsmål til strofe 31 er lang. Den går over foreningen af Nornegæst og nattergalen til et symbol på Danmark, Nornegæst som historisk vidne, historiefilosofiske fortolkninger, Nornegæsts lys, der omskrives til kærlighedens lys, hans besøg hos Hlövder (Ludvig 2.) og en fri gendigtning af norrøne sagaer (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 664; Toldberg 1950, s. 210).

Skønt Toldberg og Lundgreen-Nielsen i alt væsentligt er enige i beskrivelsen af indholdet i "Efterklang", tillægger de det helt forskellige betydninger. For Toldberg er det centrale i digtet "forkyndelse af det kristne og det danske" (1950, s. 210). I modsætning hertil lægger Lundgreen-Nielsen vægt på digtet som "et eksempel på, hvorledes Grundtvig agter at benytte sin nye poetiske frihed" (1980, s. 664).

2.5 Freden

Digtet er skrevet i 1813, mest sandsynligt i sommeren (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 596 f.). Det blev oprindeligt skrevet til digtsamlingen *Kvæddinger* udgivet juli 1815, men udeladt på grund af pladsmangel (Grundtvig 1815, s. XV f.) Det består af 502 vers fordelt over 22 strofer af varierende længde. Lundgreen-Nielsen inddeler digtet i fire afsnit efter deres indhold: Første afsnit dækker vers 1-113, andet afsnit vers 114-340, tredje afsnit vers 341-489 og fjerde afsnit vers 490-502. Lundgreen-Nielsen resumerer digtet således: Det er en skildring af Danmarks lykkelige og fredelige fortid, som nu er afløst af en lige så sørgelig nutid. Det er, hvad digtet bevidner. Grunden er den, at fortidens fred ikke var en ægte Guds fred. Kun kirken og kristendommen kan skabe den ægte fred. Samtidens ønsker om fred dækker blot over materialisme, og den er en gentagelse af den kun tilsyneladende lykkelige fortid (1980, s. 593 f.).

Toldberg kalder digtet for “en straffetale paa vers” (1950, s. 11). Lundgreen-Nielsen er enig og kalder digtet for “det store revselsesdigt” (1980, s. 593). Digtet er kendetegnende for forfatterskabet i perioden 1810-1815. Grundtvig mangler ifølge Toldberg “evne til i digtning at trænge substans, som har sin rette plads i diskursiv fremstilling, tilbage” (s. 11). Der er med andre ord for lidt poesi og humor og for megen moraliseren og realisme (det som Toldberg kalder substans) i digtet. Toldberg mærker “hele tiden den løftede pegefinger” (1950, s. 11).

Ejnar Thomsen kritiserer Toldbergs opfattelse af digtet, og mener, at han misforstår det. Thomsen mener, at netop realismen er digtets helt afgørende kvalitet. Det er skrevet i 1813, og det skal derfor læses som et udtryk for Grundtvigs “dybe og levende angst for Danmarks politiske og åndelige undergang”. Digtet er “et aldeles adækvat udtryk for hvordan han i sine mørkeste øjeblikke så på tingene”. Derfor skal det hverken have humor eller være poetisk (Thomsen 1952, s. 83).

I modsætning til Toldberg og Thomsen understreger Lundgreen-Nielsen, at digtet kun i begrænset omfang beskriver egentlige samtidsforhold. Blot 26 ud af 502 vers indeholder egentlig samtidshistorisk stof (1980, s. 595). Han afviser dermed Toldberg og Thomsens biografiske læsninger af digtet. Dets realisme og samtidskritik findes i fremstillingen af “typiske hverdagssituationer (...) dramatiske idyller eller til klubtidens fædrelandskærlige puncheviser” (s. 595). Grundtvig kæder sig selv som digter sammen med den historie, han fortæller om Danmark. Af samme grund må han som *person eller tegn* i digtet ikke forveksles med den *biografiske person* Grundtvig (s. 908, note 95). Lundgreen-Nielsen tager ikke stilling til om digtet mangler realisme eller poesi, eller om det er et personligt udsagn, men fastholder, at dets skildring og kritik er litterært eller poetisk funderet. Digtets sammenbrud, som han kalder dets afslutning, skyldes dets manglende anvisning på en løsning af den krise, der beskrives (s. 596). Begyndelsen på den afsluttende strofe og beskrivelsen af sammenbruddet lyder: “Trolden var Brudgom og Hexen var Brud, / Ak, hvilken Yngel der rugedes ud! / O! at jeg kunde med Luer / Male den Æt jeg beskuer!” (s. 93, strofe 22).

2.6 Et Blad af Jyllands Rimkrønike

Ifølge Toldberg er det i “Et Blad af Jyllands Rimkrønike”, at Grundtvig “endelig som

moden digter har fundet sig selv og tilvejebragt enhed mellem substrat [livsholdning] og struktur [kunstnerisk fremstilling]” (1950, s. 11). Lundgreen-Nielsen betegner digtet som stort og indholdsrigt, dets beskrivelse af Jylland, som “det udførligste stykke naturlyrik i hele det digteriske forfatterskab” (1980, s. 665). Auken kalder digtet for “en af Grundtvigs største poetiske præstationer” og stedvis lige så vanskeligt som *Nyaars-Morgen* fra 1824 (2004, s. 237).

Digtet er det længste i *Heimdall*: 1.890 vers fordelt over 270 strofer á 7 vers. Digtet falder formelt i to dele: de første 264 strofer, digtets hovedparti, og en afslutning bestående af de sidste 6 strofer.

Lundgreen-Nielsen inddeler i sin gennemgang digtet i tre hoveddele: Beskrivelsen af Jylland, Jyllands historie og de kommenterende strofer (1980, s. 665). Auken inddeler de første 264 strofer i fire mindre dele: en geografisk beskrivelse af Jylland, en historisk del om det hedenske Danmark og en del om kristendommens indtog sammesteds. De sidste 24 strofer, der betegnes som “ren udtydning” af digtet, udgør fjerde og sidste del (2004, s. 236).

Digtet indeholder syv delvist identiske strofer. Det er stroferne 27, 40, 54, 68, 97, 115 og 188. Overordnet strukturerer og udlægger stroferne digtet. De syv strofer har flere forskellige betegnelser. Toldberg kalder dem for stevstrofer (1950, s. 62). Stev betyder tidsmellemlum eller omkvæd. Stroferne spejler det konkrete og gør det almengyldigt (s. 62). Lundgreen-Nielsen kalder dem “omkvædsstrofer”, der fungerer som “komma eller punktum” mellem digtets fortællende dele (1980, s. 669). Hos Holm betegnes de under et som “omkvædsstrofen”, og de har som funktion at forklare “Grundtvigs specielle historiske bevidsthed, som også kommer til at præge efterklangsdigtene” (2001, s. 22). Auken betegner de syv strofer som “motto for eller sammenfatning af hele digtet” (2004, s. 253). Endelig omtaler Jørgen I. Jensen dem, med et begreb fra musikken, som et “ledemotiv” (2017, s. 18). Skønt stroferne ikke tildeles præcist samme funktion, er alle enige om, hvilke strofer der er tale om. Den første af de syv strofer lyder:

Det er heel underligt et Sprog
Hun har, den Dane-Sage,
Hun taler kun saa jævnt, og dog
Saa snildt om gamle Dage,
Hun har en Røst alt som den Fugl
Som over Guld til Vagt og Skiul
Man saae paa Jelling Hede (s. 102).

Stroferne gengiver i fortættet form den overordnede fortælling i “Et Blad af Jyllands Rimkrønike”. Historien om Danmarks fortid skal føres ind i nutiden.

Lundgreen-Nielsen kalder strofe 170-195 for kommentarstrofer, og de udgør ifølge ham et eget stillag (1980, s. 672). Stroferne er “en fortættet, til tider forkrampet kabbalistisk stil, hvor myter tolkes med myter, gåde forklares ved gåde og sagn (...) uden megen vejledning til den ukyndige læser” (s. 672). Auken opfatter stroferne, der præges af et “vildnis af associationer”, som “digtets sikreste” (2004, s. 239). Også

Toldberg mener, at associationerne – han kalder dem for participation (afspejling) – “hvor alt for den receptive *betyder* noget under spejlingens lov” er en afgørende kvalitet ved digtet (1950, s. 11). De 26 strofer er en udlægning af digtets centrale symbol, ravspejlet. Det sker via en sammenstilling af myterne om heliaderne, der græd tårer af rav over Faëtons død (s. 152, strofe 171), og Freja, der græd tårer af guld over længslen efter sin ægtefælle Od (s. 154, strofe 176). Kommentarstroferne udlægger også andre myter. Strofe 177 og 178 er allegorisk udlægning af “Hyndluljóð”, hvor Freja er Danmark og Od (her kaldet Ottar) er Kristus:

Hun Othars Æt og Arvetal
Udspørge maae i Tide,
Før Othar med Angantyr skal
I Kreds om Odlen stride,
Da skal det blanke Sagaskiold,
Hvor Old forener sig med Old,
Ham Danefæet *hiemle*.

Ja, Danmark! du est Freia vist
Alt med sin Gylden-Taare,
Din Ægtemand er hviden Christ,
I Verdens Mund en Daare,
Ham søgde du i Hedenold,
Afmale skal du paa hans Skiold
Hans Æt og hans Bedrifter (s. 155, strofe 177 f.).

Spejlet er et centralt symbol i “Et Blad af Jyllands Rimkrønike”. Det har flere navne i digtet: “Gaade-Speile” (s. 155, strofe 179) eller “Dunkelheds Gestalt” (s. 171, strofe 225), navne Grundtvig henter fra 1 Kor 13,12, “Runespeil” (s. 171, strofe 223) og “Speil af Rav” (s. 171, strofe 225). Det dunkle eller kun halvt gennemsigtige spejl forudsætter troen på, at det som spejles deri kan opklares eller begribes. Spejlet er af rav af to grunde:

det er formastelig selvklogskab at tro, at man som menneske kan se tingene virkelig klart som i et glasspejl; og som dansk maa man tilegne sig troen og dens sandhed paa den for danske naturlige maade (Toldberg 1950, s. 62).

2.7 Forslag til Norges Heltedigt

Digtet “Forslag til Norges Heltedigt” består af 1.244 vers fordelt over 119 strofer af varierende længde. Digtet er en beskrivelse og fortolkning af den norske historie og natur og af forholdet mellem hedenskab og kristendom omkring 900-tallet. De første sagaer fra *Heimskringla* og eddadigtene “Völuspá”, “Hyndluljóð” og “Svipdagsmál” er de væsentligste kilder til digtet (Auken 2004, s. 295). Digtet kan være påbegyndt så tidligt som i december 1811 (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 674). Det var tiltænkt *Kvædlinger*, hvilket måske forklarer, hvorfor det opfattes som mislykket i *Heimdall*. “Forslag til Norges Heltedigt” er blevet kaldt usammenhængende og stedvist opbrudt (Toldberg 1950, s. 47), og ufærdigt, ujævnt og en blanding af slappe linjer og mere veloplagte formuleringer (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 676). Auken fremhæver dog det

mytologiske billedsprog og gendigtningernes energi som kvaliteter ved digtet (2004, s. 296).

Gustav Albeck fremhæver vigtigheden af at bestemme den historiske baggrund for digtet som et supplement til Toldbergs "mange ingeniøse og subtile Undersøgelser af Symbolernes Veksling og Betydningsvarianter" (Albeck 1955, s. 117). Albeck spørger, om ikke der er en sammenhæng mellem de tilsyneladende heterogene dele, som nytårgaven består af. Det bekræftende svar finder han i fortalen, hvor Grundtvig skriver, at *Europa, Frankrig og Napoleon* (1815) kan oplyse *Heimdall*. Dette værk er for Albeck nøglen til *Heimdalls* "Hoveddør" (1955, s. 121). Nøglen er forestillingen om, at Danmark og Norge i forening skal opfylde de løfter, som Grundtvig læser ud af Bibelen og historiens gang. Det er netop det, Grundtvig fremstiller i prosa i *Europa, Frankrig og Napoleon* og på vers i "Forslag til Norges Heltedigt" (1955, s. 125).

Med "Forslag til Norges Heltedigt" vender Grundtvig sin interesse mod Danmark. Norge personificeres gennem Olav 1. Tryggvason og Håkon 1. Adalsteinsfostre, og Danmark gennem Frode Fredegod og Ansgar. Hvor de sidstnævnte repræsenterer fred, retfærdighed og udbredelse af kristendommen, repræsenterer de førstnævnte uro og frafald fra den kristne tro. På samme måde gentages modsætningen mellem Norge og Danmark (Jylland) i digtets naturbeskrivelser: Jylland repræsenterer "indre rigdom under det karrige ydre", mens de norske klipper og den norske natur læses som "tegn på overmod, kraft, forstening, kulde" (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 677; se også Auken 2004, s. 295).

Ifølge Albeck var det oprindeligt meningen, at spejlet som symbol skulle have været udfoldet i "Forslag til Norges Heltedigt". Det blev i stedet i "Et Blad af Jyllands Rimkrønike", at symbolet fandt sit fulde kunstneriske udtryk (1955, s. 211). Om det er forklaringen på, at "Forslag til Norges Heltedigt" ikke var kunstnerisk vellykket, skriver Albeck ikke noget om. Men at han synes det var mislykket, er hævet over enhver tvivl:

Forslaget til Norges Heltedigt havarede kunstnerisk og blev en mærkelig Blanding af gamle Stumper fra tidligere Redaktioner, Overskud fra den jydsk Rimkrønike og besynderlige Allegorier over Motiver fra Ingemanns *Reinald Underbarnet* (1955, s. 211).

3 Heimdall som digtsamling

Det har vist sig vanskeligt at lave en vurdering af *Heimdall* som et samlet værk, skønt det præsenteres som sådan i fortalen. Nytårgaven fremstår sammenstykket og heterogen, skønt der løber en rød tråd gennem værket. Fortolkningen af fortid, nutid og fremtid gennem den norrøne mytologi, og overgangen fra hedenskab til kristendom, er et fælles tema for samlingens forskellige dele. At Grundtvig i tillæg gør *Europa, Frankrig og Napoleon* (1815) til en slags nøgle til *Heimdall*, understreger at nytårgaven skal læses som et sammenhængende værk. Dette sammenholdt med, at digtsamlingen markerer en overgang i forfatterskabet (Albeck 1955, s. 211; Auken 2004, s. 234 og 295), gør ikke en samlet vurdering lettere.

Lundgreen-Nielsen argumenterer for, at *Heimdall* kan anskues som et

sammenhængende værk. Heimdall er gudernes gådefulde vogter, og han vækkede guderne til kamp ved Ragnarok. Derved samler han advarsel og forkyndelse, sådan som Grundtvig har forsøgt at udtrykke det i digtsamlingen. På den måde kan bogen "være sin titel bekendt" (1980, s. 677). I modsætning hertil mener Toldberg, at titlen blot er dækkende for "Forslag til Norges Heltedigt", ikke for samlingen som helhed (1950, s. 47). Begrundelsen findes i måden, hvorpå Grundtvig indarbejder hornet som symbol fra B.S. Ingemanns læsedrama *Reinald Underbarnet* (1816). Reinalds underhorn (magiske horn) og Gjallarhornet, der kun nævnes tre gange i samlingen og alle tre gange i "Forslag til Norges Heltedigt", har begge magiske egenskaber. Grundtvig læser Reinalds underhorn som et kristnet Gjallarhorn, hvad der ifølge Toldberg fremgår af de første seks vers på side 261 i *Heimdall*:

Det, der ved læsningen af RU. [*Reinald Underbarnet*] har grebet Gr., er den dybtgaaende lighed (...) Konvergensen maa først og fremmest begrundes i en kombineret sproglig og real konnotator (at det drejer sig om et *horn*) (1950, s. 47 f.).

4 Modtagelse og efterliv

4.1 Anmeldelsen

Heimdall fik en meget stilfærdig modtagelse. Den blev omtalt ganske kort i *Adrastea* 1. januar 1816 af tidsskriftets redaktør Christian Steen. Omtalen begynder med, at Steen tager Grundtvigs parti i striden mellem ham og Baggesen. Steen kritiserer Baggesen for hans grovheder, ved hvilken han blot opnår "en kort varende Gadecelebritet" (Steen 1816, s. 125). *Heimdall* betegnes som skøn med digte, der henriver enhver med fornemmelse for ægte poesi. Med en hentydning til det litterære maskespil, der indgik i Valhallalegen, ifører Steen sig selv den maske, han mener hindrer Baggesen i at forstå Grundtvig. Han afslutter sin omtale således:

Nu maae vi vel tage os i Agt for at sige noget godt om Digteren; det, som før var høj henrivende Poesie, bliver nu ikke andet, end Sværmerie. Sic transit gloria mundi [således forgår verdens herlighed] (Steen 1816, s. 126).

4.2 Baggesen

Heimdall blev anledning til sidste runde i striden mellem Baggesen og Grundtvig, den strid Baggesen gav navnet "Valhalla-Legen" (Baggesen 1816b, s. 128). Runden indledes med digtet "Til Heimdall", der udkom den 16. januar 1816 i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*.

Den 26. december 1815, to dage før udgivelsen af *Heimdall*, havde Grundtvig med "Om Baggesen og om mig" sagt sit foreløbigt sidste ord i den strid, han havde haft med Baggesen siden november 1815. Digtet "Til Heimdall" brød den korte tavshed, der fulgte "Om Baggesen og om mig". Baggesen skrev "Til Heimdall" i begejstring over Grundtvigs nytårsgave. Det fremgår tydeligt af digtets første vers: "Beslægtede, som Lys og Varme der, / Hvor Straaler spille, / Er jeg og du i Mørkets Samfund [fællesskab] her, / Min Sangs Broerlille!" (Baggesen 1816a, sp. 63). Trods den forsonende optakt må Baggesen alligevel prikke til uenighederne fra slutningen af 1815. Striden ender ikke før Grundtvigs "Afbrodte Strøtanker ved Brevet til Vali-

Magni” fra juni 1816.

4.3 Blicher

Digtet “Natten på Jellingehøj” (skrevet i 1817, men først udgivet i 1821) indeholder Steen Steensen Blichers skeptiske kommentarer til *Heimdall*. Blicher skildrer gennem 839 vers den jyske hede og folkene, der boede der. Han delte ikke Grundtvigs optimisme på Danmarks vegne:

Hvad hjælper det, en **Heimdall** hist og her
Vil raabe vældigt og formane kjerligt?
En Hoftrompeter staaer ham altid nær,
Og skingerer højt sit: “Hurra! det gaaer herligt!”
Hvad hjælper det, at mangan vakker Skjald
Fortryllende i Danmarks Vinter synger? (1821, s. 160)

4.4 Uddrag fra “Et Blad af Jyllands Riimkrønike”

Der er der lavet adskillige uddrag af “Et Blad af Jyllands Rimkrønike”, som har fået karakter af selvstændige digte eller sange. Steen Johansen har registreret 24 uddrag fra digtet i *Bibliografien*, hvoraf Grundtvig har foretaget de tre, bl.a. strofe 25, der udgør mottoet på alle fire bind af hans tidsskrift *Danne-Virke*. Bedst kendt er de første 10 strofer af “Et Blad af Jyllands Rimkrønike”, som Grundtvig uddrog og gav titlen “Jyllands Priis” (*Viser og Sange for Danske Samfund 1842*). Ifølge Johansen har Grundtvig i “flere af de af ham uddragne partier foretaget enkelte, dog uvæsentlige ændringer”, mens de øvrige udgivere “har forsynet de udvalgte afsnit m. selvopfundne titler” (Johansen 1948, bd. 1, s. 112-114.).

I *Højskolebladet* fra 1917 findes et eksempel på, hvordan brudstykker af *Heimdall* kunne blive til selvstændige digte eller sange. Under henvisning til kvaliteten af de mange uddrag, der allerede er gjort af “Et Blad af Jyllands Rimkrønike” og de mange skatte gemt heri, foreslog Poul Lindholm at uddrage fire strofer til en egen sang. Der er tale om et uddrag med tilføjelser, som ikke er at finde i digtet. Første strofe af Lindholms forslag er sammensat af fire vers fra strofe 250, og vers et, tre og fire fra strofe 12. Anden strofe er strofe 11. Tredje strofe findes slet ikke hos Grundtvig, men er stykket sammen af udtryk hentet fra “Et Blad af Jyllands Rimkrønike”. Uddragets fjerde strofe er forlæggets strofe 255 (Lindholm 1917, sp. 1235 f.). Til slut opfordrer Lindholm “vore sangbogsudgivere” til at medtage det foreslåede uddrag (sp. 1236). Forslaget blev ikke genudgivet.

5 Anvendt litteratur

- Albeck, Gustav (1955) *Omkring Grundtvigs Digtsamlinger. Studier i Grundtvigs lyriske Forfatterskab 1808-16*. Århus & København.
- Auken, Sune (2005) *Sagas spejl. Mytologi, historie og kristendom hos N.F.S. Grundtvig*. København.
- Baggesen, Jens (1816a) “Til Heimdall” i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*,

nr. 5, 16. januar, sp. [63 f.]. København.

- Baggesen, Jens (1816b) "Valhalla-Legen. Første Brev" i *Danfana*, februar, s. 128-147. København.
- Bibliografien, se Johansen, Steen (1948-1954).
- Blicher, Steen Steensen (1821) "Natten paa Jellingehøje" i *Juletræet. En Samling originale Fortællinger og Digte*, s. 155-191. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1815) *Europa, Frankrig og Napoleon*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1815) *Kvædlinger eller Smaakvad*. København.
- Holm, Anders (2001) *Historie og efterklang. En studie i N.F.S. Grundtvigs tidsskrift Danne-Virke*. Odense.
- Jensen, Jørgen I. (2017) *Denne ene sommer*. København.
- Johansen, Steen (1948-1954) *Bibliografi over N.F.S. Grundtvigs skrifter*, bind 1-4. København.
- Lindholm, Poul (1917) "Jyllands sagnold" i *Højskolebladet*, 42. årgang, sp. 1235 f. Kolding.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1980) *Det handlende ord. N.F.S. Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1798-1819*. København.
- Rubow, Paul V. (1923) *Saga og Pastiche. Bidrag til dansk Prosa-historie*. København.
- Steen, Christian (1816) "Literære Anmeldelser" i *Adrastea. Et Oppositionsblad*, 2. årgang, bind 1, s. 125 f. København.
- Thomsen, Ejnar (1952) "Grundtvigs symbolverden. Af Helge Toldberg" i *Grundtvig-Studier*, s. 82-90. København.
- Toldberg, Helge (1950) *Grundtvigs symbolverden*. København.